

KONTAKTEN TUSSEN BOEREN EN DE MILIEUBEWEGING IN DE VEENKOLONIEN

Steef van Duin

Marion en Daan Edzes

Zoals ondermeer uit dit themanummer van Noorderbreedte blijkt, zitten boeren aan alle kanten klem. De landbouwpolitiek maakt hun inkomen tot sluitpost op de landbouwbegroting. Teeltintensivering en milieubelangen botsen in toenemende mate. Het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) te Utrecht pro-

beert een brug te slaan tussen milieuzorg en boereninkomen. Marion Edzes-Posthumus en Daan Edzes, boerin en boer te Sappemeer op een bedrijf van 50 ha hebben ervaring met het CLM. Marion fokt schapen en maakt schapekaas, Daan is bouwboer op een veenkoloniaal bouwplan.

Wat bij veel milieuorganisaties ontbreekt, is een oog voor de rendementen, het boereninkomen, in de landbouw. Hoe zijn jullie ervaringen op dat punt met milieuorganisaties?

Marion Edzes-Posthumus: 'De mensen van de Milieufederatie Groningen, waarmee ik te maken heb, houden wél rekening met de centen. Doordat ze daarmee rekening houden kom je in gesprekken met hen altijd

weer op het cruciale punt terecht: de landbouwpolitiek. Immers, dat wij als boeren voor een deel het milieu verpestten, is gevolg van het landbouwbeleid. Als je als boeren op dit punt met de milieuorganisaties op één lijn zit, is er sprake van een verbindende factor. Een klub als het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) is dan een praktische uitwerking van die verbindende factor. Het uitgangspunt is binnen de bestaande marges van het bedrijf zo milieuvriendelijk mogelijk te werken.'

Wat heb je concreet aan het CLM. Hoe zijn de kontakten gelegd?

Daan Edzes: 'Het is begonnen met een avond over de aardappelmoeheid (een steeds ernstiger wordend probleem bij de teelt van fabrieksaardappelen. SvD), georganiseerd door de Werkgroep Veenkoloniën in Westerbork. Door Wouter van der Weyden (verbonden aan het CLM) werden de bestaande twijfels binnen het wetenschappelijk onderzoek voor een gehoor van boeren uiteengezet en juist dat vond ik zo leuk. De normale voorlichting spreekt altijd over hoe het zou kunnen en over hoe je steeds meer opbrengst zou kunnen krijgen. Al dan niet gewild is de normale voorlichting spreekbuis van de landbouwpolitiek, meer produktie. Hierbij laten ze ook nog een belangrijk stuk boerenkennis liggen.

Wat is nou de mop: als je zoveel mogelijk van een hektare haalt, dan wordt de bruto-opbrengst zo hoog mogelijk. De voorlichting zegt dan: 'De kosten worden ook wel een beetje hoger, maar netto kun je dan goedkoper produceren!' Alleen men vergeet één ding: dat dit wel eens botst met de natuur. In het begin hadden de chemische ontsmettingsmiddelen wel wat effect voor de bestrijding van aardappelmoeheid. Deze effecten zijn in de loop der jaren vervolmaakt door verbetering van de toepassingstechniek. Dit heeft jaren geduurd, terwijl men ondertussen op de 'één op twee-teelt' was overge-

gaan. (Eén op twee teelt: eenmaal aardappelen op hetzelfde perceel per twee jaar. SvD). Ondanks al dit kunst- en vliegwerk is men nu tot de ontdekking gekomen, dat de aardappelmoeheid zich ontzettend uitbreidt.'

Hoe pakt het Centrum voor Landbouw en Milieu dit aan? Wat heb je als praktische boer aan deze mensen?

D.E.: 'Ze duiken op alles wat bekend is over deze problemen bij wetenschappers. Ook de meer kritische minderheidsstandpunten komen bij hen aan bod. Hierdoor wordt je eigen meningsvorming veel helderder. Door de officiële voorlichting wordt de mening van wat kritischer figuren vaak doodgezwegen! Het CLM komt in de eerste plaats met boeren praten. Er wordt aan boeren gevraagd, hoe zij zelf denken dat de ontwikkeling zal gaan. Gevolg hiervan zijn proeven, die zijn gedaan over aardappelopslagbestrijding. (Het verwijderen van vaak besmette knollen, die na de oogst op het land achterblijven. SvD). Voor deze proeven hebben ze een subsidieaanvraag gedaan. Ze hebben op ons bedrijf een proef gedaan met schapen. Het was een zeer arbeidsintensieve proef. Over een zeef werd bepaald hoeveel knollen gemiddeld in het land waren achtergebleven. Ook werd het solanine-gehalte (een soort gif. SvD) van de aardappelen bepaald, voordat de schapen het land werden ingejaagd om de achtergebleven knollen op te eten. Aan de hand hiervan werd vastgesteld hoe lang de schapen, zonder schade op te lopen, op het bouwland mochten rondlopen. Tenslotte werd bekeken hoeveel knollen na beweiding in het land waren achtergebleven.'

Veel boeren en boerinnen zijn in de loop der jaren geïntrigeerd geraakt door bemoeienissen van milieumensen met de gang van zaken op hun bedrijven. Heb je deze negatieve ervaringen ook met het CLM?

D.E.: 'Nee, het CLM kijkt naar beide kanten, de boeren- en de milieukant. Ze proberen

deze twee visies te integreren. De grootste fout die veel mensen die het milieu willen beschermen maken is, dat ze veel te veel eenzijdig met oogkleppen op die zaak bekijken, en niet eens even met boeren in contact treden. Daardoor krijg je een soort oorlogsvoering, die helemaal niet nodig is. De standpunten verhardden zich. Er ontstaat een soort poppenkast, waarbij het gelijk nooit boven water komt.'

Verlegging gifdruk

Wat blijkt nu, na jullie kontakten met het CLM: zijn er oplossingen binnen de gangbare landbouw, waarbij èn het boereninkomen èn het milieu worden ontzien?

D.E.: 'De aanzetten zijn gegeven. De tot nu toe gevolgde bestrijdingsmethodes van de aardappelmoeheid zijn aan een grondige revisie toe, ook al omdat de kosten per hektare gigantisch uit de hand beginnen te lopen. Steeds meer ontsmetting is nodig. Per hektare bedragen de kosten nu al maximaal f 1300 à 1400, puur alleen voor het gif. Het CLM probeert de gifdruk omlaag te brengen. Ze kijken of er natuurlijke vijanden te vinden zijn, waarmee je de veroorzaker van de aardappelmoeheid te lijf kunt. Als dit lukt is dit dubbel mooi voor de boer: minder kosten en minder ziekte in het land. Er wordt onderzoek gedaan naar schimmels en z.g. lokstoffen als (aanvullend) alternatief voor de chemie.'

Een tijdje geleden is in Informa, het voorlichtingsblad van AVEBE voor boeren aandeelhouders geschreven over de aardappelmoeheid. Ook hier werd gesproken over schimmels. Blijikbaar zitten ook zij op die lijn.

D.E.: 'Ik denk dat dit bij clubs als het CLM vandaan komt. Natuurlijk is het prima dat dit gebeurt. Immers, bij de veroorzaakte milieuverontreiniging door dit soort bestrijdingsmiddelen moet je niet alleen aan het moment van toepassing door de boer denken.' M.E.P.: 'Hierbij reken je dan niet mee de

vervuiling die door de chemische industrie wordt veroorzaakt, die de ontsmettingsmiddelen maakt. Hiermee bedoel ik de stort op vuilnisstortplaatsen, emissies aan de lucht, grondwaterverontreiniging. Eigenlijk zou je tegenwoordig dat soort dingen mee moeten nemen in kosten-batenanalyses. Als je bekijkt of iets kan, moet je alle gevolgen bij je berekeningen meenemen en niet een deel.'

Pure manipulatie

Ik kan mij toch moeilijk voorstellen, dat voorlichters allemaal betweters zijn, zonder oog voor bedrijfsproblemen

M.E.P.: 'Je hebt er ook wel goede tussenzitten. Je hebt ook voorlichters, bijvoorbeeld een schapenvoorlichter, die hard z'n best doet om de schapenvoorlichting van de grond te krijgen. Er zitten best actieve figuren tussen. Het voorlichtingsapparaat als geheel vertaalt Haagse politieke doelen. Net zoals Braks laatst in Veendam boereninkomens op pachtbasis presenteerde.'

D.E.: 'Dat is toch pure manipulatie van cijfers. (Boeren die met eigen of geleend vermogen werken hebben vaak meer kosten bij dezelfde opbrengststrijzen. SvD).'

M.E.P.: 'Eigenlijk als je 'eigen boer' bent, kun je beter de zaak verkopen en op rente zetten. Dan heb je meer inkomen dan als boer. Eigenlijk zijn wij boeren, vergeleken bij iedere andere bedrijfstak, een soort liefdadigheidsinstelling. Dit is altijd al een beetje zo geweest; niettemin is het een belachelijke toestand.'

Wat betekent voor jullie het begrip 'geïntegreerde landbouw'?

D.E.: 'Dit betekent, dat je een gewasopeenvolging hebt, waarbij de ziektes in het ene gewas, of beter gezegd de slechte naweëen van het ene gewas, door het andere worden opgevangen. Bijvoorbeeld, als je na aardappelen haver teelt, doe je aan aardappelopslagbestrijding, omdat haver een dicht gewas is. Onder de haver is het zo donker, dat

van de vorige oogst achtergebleven aardappelen geen kans krijgen om uit te groeien. Het is gewoon vreselijk belangrijk, dat je niet altijd denkt van: er is iets aan de hand, ik pak meteen maar de gifspuit. Het is belangrijk, dat je van de natuurlijke bestrijdingscapaciteiten van bepaalde gewassen gebruik maakt om de zaak zo gezond mogelijk te houden. Kijk, op een gegeven moment loop je met een bestrijdingsmiddel helemaal vast.'

M.E.P.: 'Bij schapen is het grote probleem, dat je wormen hebt in het maag-darmstelsel. Omdat ik mijn bedrijf grotendeels biologisch doe, wil ik niet meteen gaan smijten met allerlei bestrijdingsmiddelen. Ik neem een mestmonster van de hele kudde. Dit stuur ik op en laat het onderzoeken. Zo weet ik precies hoe groot de parasietendruk is. Als het een beetje is, doe ik niets, omdat ik de dieren steeds omweid. Het resultaat is nu, dat ik maar één keer per jaar de schapen hoef te ontwormen, terwijl het op 'normale' bedrijven eenmaal in de zes à acht weken gebeurt. Ook dit is een voorbeeld van geïntegreerde bestrijding. En dan ontworm ik ook nog een keer, als ik denk dat het uit de hand loopt, met wortels en knoflook. Dat geeft ook wel een goed resultaat, ook al is deze methode wetenschappelijk nauwelijks onderbouwd. Het epiprè-systeem in de tarweteelt is een ander voorbeeld. Daar kun je aan meedoen met een groot centraal bureau, dat in Lelystad zit. Zij bepalen dan wanneer de ziektedruk dusdanig is, dat je moet spuiten. Zo werk je veel genuanceerder met veel selektiever middelen.'

Ook het CLM pleit voor een veel genuanceerder benadering. Want als je spuit of ont-smet, maak je niet alleen de ziektekiemen kapot. Je ruimt vaak ook de natuurlijke vijanden op. Zo kom je er nooit achter, wat nu precies nodig is voor een verantwoorde bestrijding van ziektes in het gewas of bij je dieren. Je komt er zo nooit achter of dieren of bodem überhaupt de mogelijkheden in zich hebben zichzelf te genezen.'

Lawaai maken

D.E.: 'Hierbij komt nog iets anders. Je zit vast aan bepaalde wettelijke regelingen. Bij 'één op twee-teelt' moet je verplicht je grond ontsmetten. Daarvoor kunnen alleen proefboerderijen ontheffing krijgen. Als men aan individuele boeren ontheffing zou verlenen, dan zou veel eigen onderzoek op gang kunnen komen.'

M.E.P.: 'We moeten eraan werken, dat proeven van individuele boeren worden toegestaan. Dat is erg belangrijk.'

D.E.: 'Er zijn allerhande mensen, die tegenwoordig knap onrustig worden over hoe er met de bodem wordt omgegaan. Ook in de officiële landbouwwereld. Men begint zich af te vragen of we niet bezig zijn de zaak voor het nageslacht te verpesten. Dit klinkt ook door bij een heleboel onderzoekers. Onduidelijk is, wie precies daartoe de aanzet heeft gegeven, of dit groepen als het CLM zijn geweest. Kijk, de invloed van jongens als Wouter van der Weyden is natuurlijk vrij groot, omdat die af en toe wat lawaai maken, zodat anderen — gegeven de bestaande problemen — moeten bewijzen, dat deze jongens ongelijk hebben. En daar hebben ze dan vaak de grootste moeite mee. De kip-ei vraag, wie nu precies met wat is gekomen is niet zo interessant. Belangrijk is dat het gebeurt. Dat de ideeën van de milieubeweging doorwerken, komt omdat men merkt, dat de opbrengsten niet zo snel stijgen als verwacht.'

M.E.P.: 'Als het de officiële wereld niet lukt om de opbrengsten verder te verhogen of op z'n minst op peil te houden, valt de bodem, de basis onder hen weg. Deze basis is, dat ze denken zonder de natuur, de natuur wat te kunnen aftroggelen. Je moet proberen niets tegen de ekologische systemen in te doen. Want als je dat wèl doet, dat botst dat op de lange termijn. Ook vanuit rendementsoverwegingen is dit gewoon stom.'